

Current veterinary requirements for the domestic animals foods

Osiński Z., Kwiatek K., Sieradzki Z., Department of Hygiene of Animal Feedingstuffs, National Veterinary Research Institute, Pulawy

This article aims at the important issue of veterinary requirements for food designed for the domestic animals. Pet food may only be brought on the market if it complies with the European Union complex food chain regulations. The use of animal by-products or derived products such as the pet food is authorized if such use ensures the protection of public and animal health, as well as the appropriate environmental standards. Pet food is usually manufactured from material of animal by-products Category 3 and other materials referred to the Regulation (EC) No 1069/2009. Production and storage of pet food must be conducted in accordance with the requirements of Regulation (EU) No 142/2011. Pet food which is imported to EU must come from an approved/registered plant and/or from an approved country.

Keywords: pet food, European Union regulations.

W ostatnim dziesięcioleciu w naszym kraju dokonały się duże przemiany związane z funkcjonowaniem sektora produkcji żywności. Powstawanie nowych

Aktualne wymagania weterynaryjne w zakresie karm dla zwierząt domowych

Zbigniew Osiński, Krzysztof Kwiatek, Zbigniew Sieradzki

z Zakładu Higieny Pasz Państwowego Instytutu Weterynaryjnego – Państwowego Instytutu Badawczego w Puławach

uregulowań w tym zakresie związane było z akcesją Polski do Unii Europejskiej. Akty prawne objęły cały łańcuch żywnościowy, tj. uprawę roślin, produkcję pasz, chów i hodowlę zwierząt, ubój zwierząt rzeźnych, przetwórstwo i obrót surowcami oraz produktami pochodzenia zwierzęcego. Ogólną zasadą stanowiącą podstawę tworzenia tego prawodawstwa było zapewnienie systemowego i wysokiego poziomu ochrony zdrowia publicznego, przy jednoczesnym ograniczeniu negatywnego wpływu na środowisko oraz zapewnieniu odpowiedniego dobrostanu zwierząt. Jednym z elementów tego łańcucha jest sektor związany z produkcją karm dla zwierząt domowych, który jest silnie powiązany z produkcją żywności pochodzenia zwierzęcego oraz przemysłem utylizacyjnym.

Wagę tego zagadnienia potwierdzają również międzynarodowe analizy ekonomiczne, które wskazują na stały trend wzrostowy w zakresie liczby zwierząt utrzymywanych w domach, co automatycznie zwiększa popyt na przemysłowe karmy dla tej grupy zwierząt. Jak wynika z raportu firmy zajmującej się analizą rynku konsumenckiego – Euromonitor International LTD, polski rynek karm dla psów i kotów rozwija się bardzo dynamicznie i wart jest obecnie ok. 1,5 mld zł, ze stałą prognozą wzrostu (1). Świadczy o tym między innymi wzrost sprzedaży wysoko przetworzonych artykułów dla zwierząt, który odnotowują zarówno producenci, jak i detaliści. Na koniec 2011 r. liczba zwierząt towarzyszących żyjących w polskich domach wyniosła około 13,1 mln, w tym

7,4 mln psów i 5,7 mln kotów. W 2015 r. według prognozy tej samej firmy konsultingowej ma to być wartość o 5–7% większa. Biorąc pod uwagę dynamicznie rozwijający się na świecie eksport i import tego rodzaju produktów, można stwierdzić, że stanowi to dodatkowy element podkreślający znaczenie tego sektora. Stwarza to konieczność zapewnienia właściwego nadzoru inspekcyjnego celem zagwarantowania odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa w tym zakresie. Tym bardziej że, jak wskazuje analiza notyfikacji w systemie RASFF dotycząca pasz i karm dla zwierząt domowych, stanowią one istotne źródło zagrożeń (2).

Regulacje prawne dotyczące produkcji karm dla zwierząt domowych można podzielić na dwie kategorie. Pierwsza związana jest z prawodawstwem o charakterze ogólnym, w którym opisano podstawowe wymagania dla całego sektora paszowego, w tym ogólne zasady zapewnienia jakości produktu włącznie z wymogami dotyczącymi etykietowania, pakowania i tzw. prezentacji, czyli eksponowania określonych cech i właściwości (3, 4, 5). Druga kategoria prawodawstwa, na której zostanie skupiona uwaga autorów, związana jest ze szczegółowymi zasadami związanymi ze stosowaniem produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi (6, 9, 10). Są one głównym surowcem używanym do produkcji karm dla zwierząt domowych.

Podstawowym dokumentem regulującym obszar związany ze stosowaniem surowców pochodzenia zwierzęcego do produkcji karm dla zwierząt domowych jest rozporządzenie (WE) nr 1069/2009 z 21 października 2009 r., określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie nr 1774/2002 (6). Zawiera ono wymagania dotyczące ochrony zdrowia zwierząt i zdrowia publicznego w zakresie produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego oraz produktów pochodnych, których celem jest zapobieganie rozprzestrzenianiu się istotnych czynników zagrożeń związanych z tym sektorem. Ponadto określono w nim warunki, w jakich wybrane kategorie ubocznych produktów pochodzenia zwierzęcego mogą być stosowane w karmach dla zwierząt domowych oraz do innych celów. Obejmuje to przywóz, gromadzenie i przemieszczanie produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego oraz produktów pochodnych. Podmioty produkujące karmy dla zwierząt domowych powinny być zatwierdzone przez właściwy organ (art. 24 lit. e) oraz mieć wdrożony system HACCP (art. 29 lit. d) z wykorzystaniem przewodników opracowanych przez międzynarodowe organizacje

skupiające producentów karm dla zwierząt domowych i zaakceptowane przez Komisję Europejską (7, 8). W przepisach określono również definicję zwierzęcia domowego, którym jest każde zwierzę należące do grupy gatunków zazwyczaj karmionych i utrzymywanych przez człowieka w celach innych niż gospodarskie, lecz niespożywanych przez ludzi.

Podmioty działające w tym obszarze muszą dysponować odpowiednimi pomieszczeniami i urządzeniami w celu zapewnienia bezpiecznego przechowywania i obróbki otrzymywanych materiałów oraz usuwania niewykorzystanych w procesie przetwórczym produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego. W innym wypadku materiał ten należy wysłać do spalarni, wytwórni biogazu lub kompostowni zgodnie z odpowiednimi zapisami rozporządzenia (WE) nr 1069/2009. Przedstawione wymagania są nieco łagodniejsze niż w przypadku innych zakładów przetwarzających produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego (rozdz. II, zał. IX, rozp. 142/2011). W rozumieniu art. 10 lit. g) rozporządzenia 1069/2009 materiały paszowe, którymi są produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego, jak i zawierająca je karma dla zwierząt domowych, do osiągnięcia tzw. punktu końcowego stanowią materiał kategorii 3. Punkt końcowy oznacza etap, w którym dany produkt spełnia określone wymagania zawarte w omawianych przepisach oraz nie stanowi już znaczącego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub zwierząt. Następnym spełnieniem wymagań punktu końcowego jest to, że po jego osiągnięciu takie produkty nie podlegają już wymogom niniejszego rozporządzenia. Nie wszystkie grupy ubocznych produktów z kategorii 3 można stosować jako surowiec do produkcji karm dla zwierząt domowych. Na podstawie art. 35 lit. a) wyłączone zostało stosowanie następujących surowców z kategorii 3:

- skóry i skórki, kopyta, pióra, wełnę, rogi, sierść i futra pochodzące od zwierząt martwych, które nie wykazywały oznak choroby przenoszonej przez ten produkt na ludzi;
- tkankę tłuszczową ze zwierząt, które nie wykazały jakichkolwiek objawów choroby przenoszonej na ludzi lub zwierzęta, poddanych ubojowi w rzeźni i uznanych za nadające się do uboju z przeznaczeniem do spożycia przez ludzi w następstwie kontroli przedubojowej zgodnie z przepisami wspólnotowymi;
- odpady gastronomiczne.

Przytoczonej nie należy mylić z dopuszczonym do produkcji karm, po spełnieniu określonych warunków, tłuszczem wytopionym.

Dozwolone jest natomiast wprowadzenie do obrotu (art. 35 lit. aii) karm z importu lub stosowanie surowców z przywozu zawierających materiał, który należy do wcześniej omówionych i dopuszczonych grup surowców, ale został zakwalifikowany jako kat. 1 (art. 8 lit. c), gdyż pochodzi od zwierząt, które na podstawie dyrektywy Rady 96/22/WE z 29 kwietnia 1996 r. dotyczącej zakazu stosowania w gospodarstwach hodowlanych niektórych związków o działaniu hormonalnym, tyreostatycznym i β -agonistycznym, zostały poddane nielegalnym zabiegom. Te nielegalne zabiegi polegały na podaniu zwierzętom gospodarskim substancji zabronionych dyrektywą 96/22/WE lub przeprowadzenie nielegalnego leczenia według definicji zawartej w dyrektywie 96/22/WE (art. 2 lit. b). Na skutek tego wykryto w tkankach zwierząt gospodarskich pozostałości substancji niedozwolonych wskazanych w przytoczonych dokumentach, ale w wytworzonej karmie lub surowcu do jej produkcji z takich zwierząt, poziom te wykluczają zagrożenie dla zdrowia zwierząt domowych. Ponieważ to odstępstwo dotyczy produktów sprowadzanych na teren UE, w kolejnym rozporządzeniu, które będzie dalej omawiane, istnieje wymóg granicznej kontroli weterynaryjnej tego typu produktów pod kątem pozostałości substancji zabronionych. Dodatkowo muszą zostać wzięte pod uwagę określone warunki wykonawcze do wprowadzenia tego rodzaju surowców (art. 40 lit. a). Podmiot wprowadzający takie surowce do obrotu powinien zapewnić (art. 35 lit. b) kontrolę zagrożeń dla zdrowia ludzi i zwierząt dzięki tzw. bezpiecznej obróbce, która obejmuje taki proces technologiczny, w wyniku którego stosowany materiał lub powstałe z niego inne substancje nie będą stanowić zagrożenia dla zdrowia zwierząt lub ludzi (art. 38). Można to osiągnąć poprzez badanie produktu końcowego, zwłaszcza jeśli nie można zagwarantować tzw. bezpiecznego źródła pochodzenia, czyli stosowania surowców o udokumentowanym bezpieczeństwie wcześniejszych etapów postępowania, łącznie z transportem i składowaniem.

Kolejnym dokumentem, który uszczegóławia wymagania dotyczące postępowania z karmami i surowcami do ich produkcji jest rozporządzenie (WE) nr 142/2011 (9, 10). Zgodnie z art. 3 tego aktu przetworzona karma dla zwierząt domowych oraz gryzaki dla psów mogą być wprowadzone do obrotu bez ograniczeń, jeśli osiągnęły punkt końcowy na etapie łańcucha produkcyjnego i nie stanowią już znaczącego zagrożenia dla zdrowia ludzi lub zwierząt. W związku z tym od tego etapu nie podlegają już urzędowym

kontrolom wskazanym w rozporządzeniu (WE) 1069/2009. Wymagania szczegółowe do osiągnięcia punktu końcowego zostały zawarte w załączniku XIII do rozporządzenia (WE) nr 142/2011, w rozdziale II pkt 7 lit. a), dla przetworzonych karm dla zwierząt domowych oraz lit. b) dla gryzaków. Muszą one spełnić wymagania określone w przytoczonym załączniku, a które dotyczą właściwego procesu produkcji, odpowiedniego ich zapakowania, poddania badaniom w wyznaczonych kierunkach analitycznych oraz w przypadku karm pochodzących z importu z krajów trzecich powinny podlegać kontroli weterynaryjnej zgodnie z dyrektywą 97/78/WE w punkcie kontroli granicznej. Wymagania dotyczące pakowania przetworzonych karm dla zwierząt domowych określono w pkt 3 rozdziału II, załącznika XII rozporządzenia 142/2011. Karmy w puszkach muszą zostać poddane obróbce cieplnej do wartości sterylizacyjnej Fc, wynoszącej minimum 3. Wymaganiem wobec przetworzonych karm dla zwierząt domowych konfekcjonowanych inaczej niż w puszkach, jest poddanie ich obróbce cieplnej w temperaturze co najmniej 90°C w całej objętości gotowego produktu. Równoważnie może zostać przeprowadzona obróbka cieplna w co najmniej 90°C dla wszystkich składników karmy, które zawierają materiał pochodzenia zwierzęcego. Dodatkowo, karmy te powinny składać się wyłącznie z materiałów paszowych, którymi są produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego lub produkty uzyskane z mięsa i wyrobów mięsnych, które zostały poddane w całej masie obróbce cieplnej w temperaturze, co najmniej 90°C. Dotyczy to również produktów pochodnych, które zostały wytworzone zgodnie z wymogami rozporządzenia (WE) 142/2011, takich jak: mleko i produkty na bazie mleka, żelatyna, hydrolizaty białkowe, produkty z jaj, kolagen, produkty z krwi, przetworzone białko zwierzęce, w tym mączka rybna, tłuszcz wytopiony, oleje z ryb, fosforan di- i triwapniowy oraz dodatki smakowe.

Za zezwoleniem właściwego organu Inspekcji Weterynaryjnej stosowane materiały paszowe pochodzenia zwierzęcego w przetworzonych karmach dla zwierząt domowych, konfekcjonowanych w opakowaniach innych niż puszki można poddać obróbce, takiej jak: suszenie lub fermentacja, przy zapewnieniu, iż wykluczona zostanie możliwość pojawienia się niedopuszczalnych zagrożeń ze strony danej karmy dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt. W przypadku stosowania w tej grupie karm, produktów ubocznych kat. 3 pochodzenia zwierzęcego, o których mowa w art. 10 lit. l) i m) rozporządzenia (WE) nr 1069/2009, czyli pochodzących

od zwierząt z rzędów Rodentia (gryzonie), Lagomorpha (zajęczaki) oraz bezkręgowców wodnych i lądowych, innych niż gatunki chorobotwórcze (pasożytnicze) dla ludzi lub zwierząt, należy za zgodą właściwego organu Inspekcji Weterynaryjnej poddać odpowiedniej obróbce, wykluczającej pojawienie się niedopuszczalnych zagrożeń ze strony takiej karmy dla zdrowia publicznego lub zdrowia zwierząt.

Po zakończeniu produkcji karm przetworzonych dla zwierząt domowych należy podjąć wszelkie środki ostrożności w celu wykluczenia narażenia gotowej karmy dla zwierząt domowych na zanieczyszczenie oraz zapewnić, aby była ona zapakowana w odpowiednie, nowe opakowania. Gryzaki dla psów muszą być poddane obróbce wystarczającej do zniszczenia czynników chorobotwórczych, w tym pałeczki *Salmonella*. Po zakończeniu obróbki również muszą być podjęte wszelkie środki ostrożności w celu wykluczenia narażenia gryzaków dla psów na zanieczyszczenie oraz zapewnić, aby były one zapakowane w odpowiednie, nowe opakowania. Omawiany załącznik XIII, rozdział II, pkt 5 w odniesieniu do uznania punktu końcowego produktu precyzuje zakres badań, które muszą być wykonane podczas produkcji lub przechowywania przed wysyłką, przetworzonych karm dla zwierząt domowych i gryzaków dla psów. Badania te obejmują sprawdzenie wyrywkowo pobranych próbek z kierunku:

- *Salmonella*: nieobecna w 25 g, n = 5, c = 0, m = 0, M = 0.
- *Enterobacteriaceae*: n = 5, c = 2, m = 10, M = 300 w 1 g, gdzie:
n = liczba badanych próbek;
m = wartość graniczna liczby bakterii; wynik uznaje się za zadowalający, jeżeli liczba bakterii we wszystkich próbkach nie przekracza m;
M = maksymalna wartość dla liczby bakterii; wynik uznaje się za niezadowalający, jeżeli liczba bakterii w jednej lub kilku próbkach równa się M lub więcej oraz
c = liczba próbek, w których liczba bakterii zawiera się między m i M; próbkę w dalszym ciągu uznaje się za zadowalającą, jeżeli liczba bakterii w pozostałych próbkach nie przekracza m.

Wymagania takiej wyrywkowej kontroli mikrobiologicznej nie dotyczą kilku rodzajów karm przetworzonych, gdzie zastosowanie opisanych wcześniej procesów zapewnia im odpowiednią jakość mikrobiologiczną. Są to karmy konfekcjonowane w puszkach, dla których istnieje wymóg sterylizacji, oraz karm poddanych odpowiedniej obróbce termicznej na podstawie zezwolenia organu inspekcji, wobec użycia produktów zawierających

produkty uboczne pochodzące od zwierząt z rzędów Rodentia (gryzonie), Lagomorpha (zajęczaki) oraz bezkręgowców wodnych i lądowych.

Surowe karmy dla zwierząt domowych

W przypadku surowych karm dla zwierząt domowych można je wytwarzać wyłącznie z materiału kategorii 3, o którym mowa w art. 10 lit. a) oraz lit. b) pkt (i) i (ii) rozporządzenia (WE) nr 1069/2009, a mianowicie:

- z tusz i części tusz zwierząt poddanych ubojowi lub w przypadku zwierząt łownych, całe zabite zwierzęta lub ich części, które nadają się do spożycia przez ludzi zgodnie z przepisami wspólnotowymi, lecz nie są przeznaczone do spożycia przez ludzi z powodów handlowych;
- z tusz i części pochodzących ze zwierząt, które zostały poddane ubojowi w rzeźni i zostały uznane za nadające się do uboju w celu spożycia przez ludzi w następstwie kontroli przedubojowej, w tym całych zwierząt i ich części pochodzących ze zwierząt łownych zabitych z przeznaczeniem do spożycia przez ludzi, które zostały uznane jako nienadające się do spożycia przez ludzi zgodnie z przepisami wspólnotowymi, lecz które nie wykazują żadnych objawów choroby przenoszonej na ludzi lub zwierzęta.

Jak można zauważyć, główną różnicą pomiędzy tymi dwiema grupami surowców są powody niezakwalifikowania ich, jako nieprzydatnych do spożycia przez ludzi. Dla pierwszej grupy są to powody handlowe, dla drugiej spełnienie wymagań zawartych w przepisach UE, ale po dopuszczeniu do uboju w rzeźni w następstwie kontroli przedubojowej, przy jednoczesnym niewykazywaniu oznak chorób zakaźnych.

Surowa karma dla zwierząt domowych musi być umieszczona w nowych, szczelnych opakowaniach. Podobnie jak w przypadku wcześniej omawianych grup karm należy podjąć skuteczne kroki w celu zapewnienia, że produkt nie zostanie narażony na zanieczyszczenie w całym łańcuchu produkcyjnym, do momentu znalezienia się w punkcie sprzedaży. Dla surowej karmy dla zwierząt domowych, zgodnie z załącznikiem XIII, rozdział II, pkt 6, rozporządzenia (WE) 142/2011, producent powinien przeprowadzić badania, które obejmują sprawdzenie kryteriów wyrywkowo pobranych próbek w zakresie:

- *Salmonella*: nieobecna w 25 g, n = 5, c = 0, m = 0, M = 0.
- *Enterobacteriaceae*: n = 5, c = 2, m = 10, M = 5 000 w 1 g.

W omawianym rozporządzeniu sprecyzowano również wymagania dotyczące dodatków smakowych do produkcji karmy dla zwierząt domowych powstałych na bazie produktów ubocznych. Płynne lub odwodnione produkty pochodne, używane do zwiększenia walorów smakowych karmy dla zwierząt domowych można stosować wyłącznie, jeśli są to produkty uboczne pochodzenia zwierzęcego, które mogą być stosowane jako surowiec do produkcji przetworzonej karmy dla zwierząt domowych i gryzaków dla psów. Dodatki te muszą być poddane obróbce z zastosowaniem metody i parametrów zapewniających zgodność produktu z kryteriami mikrobiologicznymi, identycznie jak dla grupy karm przetworzonych. Produkt końcowy musi zostać zapakowany w nowe lub wysterylizowane opakowanie albo być przewożony masowo w kontenerach lub innych środkach transportu, które zostały dokładnie wyczyszczone i zdezynfekowane.

Przewóz produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego przeznaczonych do produkcji materiału paszowego lub surowej karmy dla zwierząt domowych musi odbywać się we właściwej temperaturze w celu uniknięcia wszelkiego zagrożenia dla zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt. Temperatura ta może wynosić najwyżej 7°C (załącznik VIII, rozdział I, sekcja 2). Nieprzetworzony materiał kategorii 3 przeznaczony do produkcji materiału paszowego lub karmy dla zwierząt domowych musi być przechowywany i przewożony w formie schłodzonej lub zamrożonej, chyba że będzie on przetwarzany w ciągu 24 godzin od zgromadzenia lub od zakończenia przechowywania w formie schłodzonej lub zamrożonej, o ile przewóz ma odbywać się środkami transportu, w których będzie zapewniona odpowiednia temperatura przechowywania. Konstrukcja pojazdów używanych do transportu chłodniczego musi zapewniać utrzymanie właściwej temperatury przez cały czas przewozu i umożliwiać monitorowanie temperatury. Podczas przewozu i przechowywania etykieta przymocowana do opakowania, kontenera lub pojazdu musi jasno określać kategorię produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego lub produktów pochodnych oraz zawierać czytelny napis, wyraźnie widoczny odpowiednio na opakowaniu, kontenerze lub pojeździe. W przypadku surowej karmy dla zwierząt domowych będzie to napis: „wyłącznie jako karma dla zwierząt domowych”, a przy surowcach kat. 1 (wyłącznie te, które są dopuszczone z tej grupy, tzn. z przywozu, określone w art. 8 lit. c) rozporządzenia 1069/2009) do produkcji karmy dla zwierząt domowych – „wyłącznie do produkcji karmy

dla zwierząt domowych”. Pozostałe surowce z kat. 3 oznacza się napisem „nie do spożycia przez ludzi”. W przypadku przewozu surowców pomiędzy krajami członkowskimi występuje konieczność oznakowania środka transportu lub pojemników odpowiednim kolorem na czas transportu, zgodnie z rozdziałem II, załącznik VIII, rozporządzenia WE 142/2011. Możliwe jest ustanowienie innego, równoważnego systemu kodowania w poszczególnych państwach członkowskich przez właściwy organ. Jeśli surowcem w karmach dla zwierząt domowych jest przetworzone białko zwierzęce, musi ono spełniać warunki dla tego rodzaju zastosowania oraz być przesyłane bezpośrednio z zakładu przetwórczego przetwarzającego materiał kategorii 3 do wytwórni karmy dla zwierząt domowych lub do zatwierdzonego zakładu przechowującego, z którego jest ono bezpośrednio wysyłane do wytwórni karmy dla zwierząt domowych. Podczas transportu surowców do produkcji karm dla zwierząt domowych obowiązują również pozostałe ogólne zasady dotyczące wszystkich produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego. Produkty te, jak i pochodne, powinny być ze względu na kategorię przetwarzane osobno podczas gromadzenia i przewozu, tak aby możliwa była ich identyfikacja. Zmieszanie z inną kategorią powoduje, iż cały ładunek uznaje się za materiał najniższej, przewożonej/składowanej kategorii, z którą został zmieszany i ma być przeznaczony do odpowiedniego zakładu. Oznacza to, że jeśli podczas gromadzenia/transportu nastąpi wymieszanie surowców przeznaczonych do produkcji karmy dla zwierząt z innymi, niedopuszczonymi produktami ubocznymi, np. kat. 2, to cała partia zostaje uznana za materiał kat. 2 i nie może trafić do produkcji karmy.

Produktom ubocznym pochodzenia zwierzęcego lub produktom pochodnym podczas transportu musi towarzyszyć dokument handlowy lub świadectwo zdrowia. Operatorzy prowadzący wyłącznie działalność w obszarze transportu produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego (jak i pośrednicy handlowi) podlegają rejestracji poprzez zgłoszenie działalności do odpowiedniego organu (Powiatowy Lekarz Weterynarii), w przeciwieństwie do pozostałych podmiotów (zakłady utylizacyjne, magazynujące produkty uboczne, producenci karm), gdzie, jak wcześniej wspomniano, wymagane jest już zatwierdzenie.

Mimo spełnienia wszystkich omówionych wymagań, rozporządzenie (WE) 142/2011 (art. 34) dopuszcza jednocześnie możliwość nałożenia przez właściwy organ kraju członkowskiego ograniczeń lub zakazu wprowadzenia do obrotu

niektórych produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego i produktów pochodnych, ze względów ochrony zdrowia publicznego i zdrowia zwierząt. Zakaz taki lub ograniczenia muszą jednak być wydane wyłącznie w myśl zasad ustanowionych w prawodawstwie UE i w szczególności wynikać z omawianych rozporządzeń (WE) nr 1069/2009 i 142/2011.

Nadzór weterynaryjny w Polsce oraz krajowe prawodawstwo dotyczące karm dla zwierząt domowych

W Polsce organami odpowiedzialnymi, w rozumieniu przepisów omawianych rozporządzeń, za egzekwowanie spełnienia przez podmioty prawodawstwa weterynaryjnego dotyczącego karm dla zwierząt domowych są: Inspekcja Weterynaryjna oraz Inspekcja Jakości Handlowej. Ustawa o paszach z 22 lipca 2006 r. (Dz.U. nr 144, poz. 1045, z późn. zm.) w art. 33, ust. 2 wskazuje, iż organa Inspekcji Handlowej sprawują, zgodnie z przepisami o Inspekcji Handlowej, nadzór nad obrotem detalicznym paszami przeznaczonymi dla zwierząt domowych, z wyłączeniem obrotu tymi paszami prowadzonego przez zakłady lecznicze dla zwierząt (11). Kompetencje Inspekcji Weterynaryjnej wynikają z konieczności nadzoru nad produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego, do których zalicza się surowce, jak i same karmy dla zwierząt domowych, do osiągnięcia tzw. punktu końcowego. W przytoczonym rozporządzeniu 142/2011 wskazane jest, iż poświadczeni na świadectwach zdrowia mają dokonywać uzgodnień z lekarzami weterynarii. Objęcie nadzorem karm dla zwierząt domowych przez Inspekcję Jakości Handlowej na etapie obrotu było prawnie możliwe, gdyż został osiągnięty punkt końcowy dla tych produktów, a więc nie jest konieczny nadzór weterynaryjny w rozumieniu postępowania z produktami ubocznymi pochodzenia zwierzęcego kat. 3. Wspomniana ustawa o paszach dodatkowo w art. 30 ust. 1 i 2 zapowiada zdefiniowanie oznakowania mieszanek paszowych przeznaczonych dla zwierząt domowych, gdzie mają być uwzględnione kategorie grupujące kilka materiałów paszowych charakteryzujących się tym samym źródłem pochodzenia, mając na względzie zapewnienie ochrony interesów nabywców i obiektywnych kryteriów kontroli oraz obowiązujące w tym zakresie przepisy Unii Europejskiej. Zapis ten wynikał z dyrektywy Komisji 82/475/EWG z 23 czerwca 1982 r. ustanawiającej kategorie składników, które mogą być stosowane do celów etykietowania mieszanek paszowych dla zwierząt domowych.

Na stronie Głównego Inspektoratu Weterynarii (www.wetgiw.gov.pl) znajduje się wykaz zatwierdzonych zakładów wytwarzających karmy dla zwierząt domowych (Sekcja VIII listy zakładów sektora utylizacyjnego zatwierdzonych zgodnie z rozporządzeniem (WE) nr 1069/2009) wraz z numerem zatwierdzenia, określeniem profilu działalności, typów wytwarzanych produktów i ewentualnym podaniem działalności towarzyszącej. Stanowi to wraz z prowadzonymi kontrolami potwierdzenie właściwego nadzoru nad tym sektorem.

Piśmiennictwo

1. Dróżdź J.: Rynek karm dla zwierząt domowych. *Przemysł Spożywczy* 2012, **66**, nr 5, 46–48.
2. Osiński Z., Kwiatek K.: Zagrożenia dotyczące pasz w świetle danych z systemu RASFF. *Pasze Przemysłowe* 2013, nr 4, 18–23.
3. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 767/2009 z dnia 13 lipca 2009 r. w sprawie wprowadzania na rynek i stosowania pasz, zmieniające rozporządzenie

- (WE) nr 1831/2003 Parlamentu Europejskiego i Rady i uchylające dyrektywę Rady 79/373/EWG, dyrektywę Komisji 80/511/EWG, dyrektywy Rady 82/471/EWG, 83/228/EWG, 93/74/EWG, 93/113/WE i 96/25/WE oraz decyzję Komisji 2004/217/WE (Dz.U. L 229 z 1.9.2009).
4. Rozporządzenie (WE) nr 178/2002 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 28 stycznia 2002 r. ustanawiające ogólne zasady i wymagania prawa żywnościowego, powołujące Europejski Urząd ds. Bezpieczeństwa Żywności oraz ustanawiające procedury w zakresie bezpieczeństwa żywności (Dz.U. L 31 z 1.2.2002).
 5. Rozporządzenie (WE) nr 183/2005 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 stycznia 2005 r. ustanawiające wymagania dotyczące higieny pasz (Dz.U. L 35 z 8.2.2005)
 6. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21 października 2009 r. określające przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1774/2002 (Dz.U. L 300 z 14.11.2009).
 7. Przewodnik dla dobrej praktyki wytwarzania bezpiecznych karm dla zwierząt domowych FEDIAF. http://ec.europa.eu/food/food/animalnutrition/feedhygiene/guide_goodpractice_en.htm
 8. Kodeks dobrej praktyki etykietowania karm dla zwierząt domowych FEDIAF. http://ec.europa.eu/food/food/animalnutrition/labelling/index_en.htm
 9. Rozporządzenie (WE) nr 142/2011 z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 określającego

- przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, oraz w sprawie wykonania dyrektywy Rady 97/78/WE w odniesieniu do niektórych próbek i przedmiotów zwolnionych z kontroli weterynaryjnych na granicach w myśl tej dyrektywy (Dz.U. L 54 z 26.2.2011).
10. Rozporządzenie Komisji (UE) nr 749/2011 z dnia 29 lipca 2011 r. zmieniające rozporządzenie (UE) nr 142/2011 w sprawie wykonania rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 określającego przepisy sanitarne dotyczące produktów ubocznych pochodzenia zwierzęcego, nieprzeznaczonych do spożycia przez ludzi, oraz w sprawie wykonania dyrektywy Rady 97/78/WE w odniesieniu do niektórych próbek i przedmiotów zwolnionych z kontroli weterynaryjnych na granicach w myśl tej dyrektywy (Dz.U. L 198 z 30.7.2011).
 11. Ustawa o paszach z dnia 22 lipca 2006 r. (Dz.U. nr 144, poz. 1045, z późn. zm.).

Zbigniew Osiński,
e-mail: zbigniew.osinski@piwet.pulawy.pl